

Advent (název od latinského *advenire* – přicházeti), začátek církevního roku, kdy vrcholí přípravy na příchod Krista a dominantní postavou je Panna Maria jako matka budoucího Spasitele. Toto období, jehož délka se mění podle toho, na který den v týdnu připadne Štědrý den, probíhá především v prosinci. Příroda spí, vše utichá. Dříve se lidé soustřeďovali na práci doma. Život byl úzce spjat s přírodou, neboť velká část obyvatel se zabývala zemědělstvím. Tím byla dána potřeba opravy i výroby pracovního nářadí, zpracování lnu, konopí, ale také draní peří. Byla to doba, kdy se lidé scházeli a při společné práci si vyprávěli, zpívali, a děti tvořily přirozenou součást tohoto společenství.

Symbolem čtyř adventních týdnů je adventní věnec, při kterém se rodina modlila a v tomto ztišení se připravovala na slavnost narození Krista. Součástí adventu, jenž je symbolizován fialovou barvou jako výrazem pokory a kajícínosti, jsou roráty (z latinského *rorare* – rosu vydávati), jitřní mše ke cti Panny Marie. Zpěvy při rorátních mších dostaly rovněž jméno roráty. Vznikaly postupně v 15. a 16. století.

Příklad textu: Na tvou lásku spoléháme, poručíme tobě vše, co z tvé štědré ruky máme, dejž ať doby večerní ve zdraví dočkáme.

1. Panno bla-ho-sla-ve-ná, již an-děl ne-se zvěst:
2. Počneš v čase slí-beném, jak To-bě pravil Pán,

mi-lost Pá-na ve-li-ká že To - bě dá-na jest.
Sy-na, Bo-ha na-še-ho, jenž k spá-se li-du dán.

Když v prosinci mrzne a sněží,
úrodný rok na to běží.

4. prosinec – svátek sv. Barbory

Večer před svátkem sv. Barbory chodily dívky v bílých šatech, s rozpuštěnými vlasy a se zeleným věnečkem na hlavě. V jedné ruce měly metličku k vyplácení zlobivých dětí a v druhé košík s pamlsky pro hodné děti. Přidávaly se k nim i „Peruchty“, opět bílé oděné postavy s hlavou zahalenou do velkého šátku, v ruce dřevěný nůž, tajemně vešly do světnice a podle zápisu Čeňka Zírta pronášely:

„Hút, hút, húúút! Tak se přihlaste, kdo máte žaludek přeplněný, přihlaste se, kdo pijete a jíte a na chudého nuzáka nepomníte! My jsme nic nejedly, my jsme hladovy! Nenasyty a kdo se nepostili, nožem břicho rozpáremo, peroutkou vymeteme, hrachovinami suchými vycpeme a potom zase zašijeme! Jez do polosyta, pij do polopita, spi do polosvita – naplno ti vyjdou léta. Máš-li nazbyt, až ti zbývá, pamatuj, že chudšas hladem zpívá. Ať se pohne srdce v těle jménem novorozeného Spasitele!“

Na svátek sv. Barbory mladá děvčata řezala snítky ovocných stromů, především třešní, ale též zlatého deště, dávala je na teplé místo, zavlažovala vodou dokonce i v ústech ohřátou a očekávala, zda vykvetou. Věřila, že rozkvetlé „barborky“ znamenají štěstí, zdraví a zdar, a zaschlé pravý opak. Na půlnoční mši vánoční se dívky rozkvetlou haluzkou kráslily a při odchodu z kostela mohl přistoupit mládenec, rozkvetlou větvíčku vzít, a tím vyjádřit veřejné vyznání lásky.

I dnes řezeme „barborky“, je to především ozdoba vánočního stolu, připomínka koloběhu roku, příslib jara. Zlatá barva, hojně o Vánocích užívaná, je znamením slunce a světla, naděje, že sluníčko opět začne svítit.

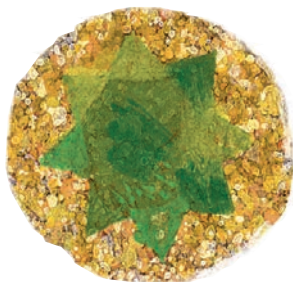
5. prosinec – předvečer svátku sv. Mikuláše

V předvečer svátku navštěvoval děti sv. Mikuláš, oblečený v biskupském rouchu, v doprovodu anděla a čerta, aby hodné děti podaroval, zlobivé pobídl k poslušnosti doma a ve škole.

Postava sv. Mikuláše je připomínkou štědrosti historické postavy biskupa v Myře, který se ale snažil o utajení svých dobrých skutků – dárky ukrýval za okno nebo před dveře do punčochy. Nejkrásnější je ale samozřejmě setkání s Mikulášem doma. Děti vítaly Mikuláše říkadlem:

**Sláva buď Bohu našemu
i Mikuláši svatému
a také svaté Barborce,
ať nám naklade v komůrce!**

Mikuláš odpovídá: „Je-li tedy vůle vaše, uhlídáte Mikuláše.“

Kolik tajemnosti a krásy tento jedinečný den v roce obsahuje.

Pověz ty mně, milý Kriste Pane,
kdy tvoje narození bude?
„Budeť mi ho na ty slavné hody,
jak zamrznú po všem světě vody.
Budú zimy praštat, metelice,
neuvidíš ptáčka, křepelice.“

Byla cesta, byla ušlapaná

Klidně

By-la ces-ta, by-la u-šla-pa-ná. Kdo ju šla-pal,
kdo ju šla - pal? Mat-ka Kris-ta Pá-na.

Postřetla ju tam svatá Alžběta:
/: Kam ty kráčíš, :/ sestřičko má milá?

Kráčím, sestro, kráčím do kostela,
/: poslúchať mše, :/ svatého nešpora.

Nechoď sestro, nechod' do kostela,
/: povídajú, :/ že porodíš syna.

Máš ho zrodit na ty slavné hody,
/: kedyž zamrznú :/ v studenenkách vody.

A co by to za novina byla,
/: kdyby panna :/ syna porodila!

Porodila v ty vánoční hody,
/: co zamrzly :/ všecy všady vody.

Není ptáčka, není křepelice,
/: samé zimy, :/ samé metelice.

Edem jedna voda nezamrzla
/: kde Maria :/ pro vodu chodila,
/: by Ježíšku :/ kúpel udělala.

Anděl v oblacích krásný se vznáší,
všemu stvoření radost přináší,
sláva na nebi Bohu,
na zemi pokoj lidu!

V půlnoční hodinu

Klidně

V půlnoční ho - di - nu an - děl se zje - vu - je,

ra - dost - nou no - vi - nu pa - stý - řům zvě - stu - je.

Nebes pán naplnil sliby své zajisté,
Kristus se narodil z Matičky přechisté.

Pastýři, vstávejte, pospěšte k Betlému,
zprávu tu povězte na cestě každému.

Stromečku, vstávej,
ovoce dávej,
umej se, ustroj se,
je Štědrý den.

Na Tři krále zima stále.

6. leden – svátek Zjevení Páně, více znám jako svátek Tří králů

Jesličky jsou doplněny o postavy mudrců, kteří, doprovázeni nejen koňmi, ale i cizokrajnými zvířaty – slony, velbloudy – přicházejí, vedeni hvězdou, poklonit se Ježíškovi.

Opět v podvečer tohoto svátku je svčena v kostelech voda používaná během nastávajícího roku při křtu a do kroupenek v kostelech či domácnostech.

Rovněž kadidlo, jako výraz oběti, používané při mši svaté, a křída, kterou králové (koledující děti) označují navštívená obydlí na znamení požehnání a pokoje. Na dveře jsou psána počáteční písmena jmen králů – Kašpar, Melichar, Baltazar – a letopočet.

Tříkrálovou obchůzkou končí doba vánoční, stromeček se odstrojuje, avšak jesličky, betlém, zůstávají až do Hromnic, tedy do 2. února.

Vánoční hry

V závěru našeho vánočního dárku bych ráda uvedla jako příklad dvě vánoční hry. Není možné se zde nezmínit o hlavním inspirátorovi mého setkání s tématem lidové hry. Byl to pan profesor Miroslav Venhoda, který svým pozváním ke spolupráci na mezinárodních seminářích, tehdy se konajících ještě v Kroměříži, mě doslova přistrčil ke krásnému úkolu – jevištně se pokusit ztvárnit lidový odkaz – byly to hry vánoční, ale i žakovské. Spolu s Pavlem Jurkovičem jsme nesčetněkrát realizovali hru Řehořskou, Hru o sv. Dorotě. Tento skladatel a interpret nezaměnitelného rukopisu se právě díky prof. Venhodovi stal mým na dlouhá léta nejbližším spolupracovníkem. Díky této, troufám si konstatovat plodné a smysluplné spolupráci, jsme za dobu dvaceti let přivedli na scénu téměř každý rok novou vánoční hru při příležitosti vánočních setkání České hudební společnosti – konkrétně Společnosti pro starou hudbu a také přátel Jonáš klubu, kterou založil právě jmenovaný prof. Miroslav Venhoda, jenž je pro mě dodnes vzorem člověka mezinárodního věhlasu, který záhy rozpoznal nutnost věnovat pozornost především dětem a rodinám. Nikdy nebudu dost vděčná za jeho slova povzbuzení právě v době, kdy jsem se jako mladý pedagog rozhlížela kudy a jak dál. A to právě v Praze. Nenechal mě ani vyslovit pochybnost o smyslu práce se starými, pro dnešní děti zdánlivě naivními texty. Jeho pro mne dodnes zavazující prohlášení: „Já si to bez hry ani neumím představit!“ mi vždy připomene ono janáčkovské: „Bez kotlů to není ono!“ Janáček, dle jeho vzpomínek, ty kotle běžel ukrást na kůr sousedního kostela. Pan profesor mě zaúkoloval, nebylo možné odmítnout, zvláště když mi pohotově podstrčil text i notový zápis. Snažila jsem se pochopitelně o další rozšíření vědomostí o vzniku a příležitostech uvádění těchto her, a tak zcela v duchu edičních poznámek jsme i my s Pavlem Jurkovičem „pracovali“, někdy i doplňovali torza zápisů. Tak se ostatně vždy s těmito texty a zápisy písní zacházelo, vždyť to je princip lidové tvorby – to je vlastně záruka, že nikdy nemohou zestárnout, jen na ně nesmí padnout prach zapomnění. Byly to vždy krásné, dobrodružné chvíle, ono otevírání babiččiny truhly, ve které jsou ukryty rubínové korálky čekající na mladou dívku, která je opět bude umět nosit a bude si jich vážit nejen pro stáří, ale především pro jejich hodnotu a krásu. Bylo těžké rozhodnout se, kterou vánoční hru nabídnout při vzácné příležitosti veřejného publikování nashromážděných materiálů. Každá z uváděných her má svoje neopakovatelné kouzlo, každá má pro mne cenu vzpomínek na přípravu našich adventních setkání. Kolik studentů Arcibiskupského gymnázia se učilo

CD Ten vánoční čas

1. Panno blahoslavená	2:07	12. Co to znamená	3:21
lidová/arr. Marko Ivanović		lidová/arr. Marko Ivanović	
2. Byla cesta, byla ušlapaná	4:57	13. Pásli ovce Valaši	1:18
lidová/arr. Marko Ivanović		lidová/arr. Marko Ivanović	
3. Ten vánoční čas	1:32	14. Sem pospěšte, ptáčátka	2:50
lidová/arr. Marko Ivanović		lidová/arr. Marko Ivanović	
4. V půlnoční hodinu	2:07	15. Co to ten slaviček	1:39
lidová/arr. Marko Ivanović		lidová/arr. Marko Ivanović	
5. Aj, co to nového	1:38	16. Sedzi vrabček	1:19
lidová/arr. Marko Ivanović		lidová/arr. Marko Ivanović	
6. Já malý přicházím	2:09	17. Radostně budem zpívati	2:35
lidová/arr. Marko Ivanović		lidová/arr. Marko Ivanović	
7. Hopsa, pacholátka	0:50	18. Jak jsi krásné, neviňátko	2:42
lidová/arr. Marko Ivanović		lidová/arr. Marko Ivanović	
8. Hore, hore, pastuškové	2:20	19. Fanfrnoch	1:09
lidová/arr. Marko Ivanović		lidová/arr. Marko Ivanović	
9. Já bych rád k Betlému	1:58	20. Den přeslavný	2:22
lidová/arr. Marko Ivanović		lidová/arr. Marko Ivanović	
10. Tedy poženem	1:08	21. My tři králové	5:12
lidová/arr. Marko Ivanović		lidová/arr. Marko Ivanović	
11. Hej, hej, povím vám	1:27		
lidová/arr. Marko Ivanović		Celkový čas:	48:08

Nahráli:

Jiří Mráz – klarinet, basklarinet, zobcová flétna
Jan Vitek – lesní roh
David Pokorný – housle
Martin Zpěvák – kontrabas
Marko Ivanović – klávesy, niněra, cimbál,
fanfrnoch, perkuse
Jan Vávra – grumle, tamburína

Zpěv:

Jiří Pavlica (1, 20)
Markéta Cukrová (2, 5, 8, 10, 14, 16, 18)
Ivo Michl (4, 9, 10, 12, 15)
Daniel Verner (7, 11, 18, 19, 21)
Vojtěch Verner (7, 11, 18, 19, 21)

Dětský sbor:

Petr Špaček (sólo 6, 18, 21)
Lenka Švorcová (sólo 3, 13)
Kateřina Slánská
Denisa Barešová
Františka Jesenská

Nahráno v červenci 2006 v Clown Town Studiu Švandova divadla na Smíchově.

Zvukový mistr, mix, mastering: Martin Hejl

Aranže, hudební režie: Marko Ivanović

Produkce: Jan Vávra